

Gagavuz Türklerinde Etno-Kültürel Kimlik, Semboller, Bağlılık ve Kolektif Eylem

Ethno-Cultural Identity, Symbols, Attachment, and Collective Action among the Gagauz Turks

Abdullah DURAKOĞLU 



Geliş: 19.08.2026 | Kabul: 27.09.2026

Öz: Bu çalışma, Ortodoks Hristiyan inancına mensup Gagavuz Türklerinin asimilasyon baskısına karşı geliştirdikleri etno-kültürel kimlik direnişinin siyasi özerklik kazanımıyla sonuçlanan sürecini sosyal psikolojik bir yaklaşımla incelemektedir. Nitel doküman analizi yöntemi ve sosyal kimlik kuramı temelinde; Türk dili, Ortodoks Hristiyanlık inancı, geleneksel pratikler, kolektif bellek ve ritüellerin grup içi bağlılık ve aidiyet duygusunun oluşumundaki rolü ele alınmaktadır. Araştırmada, dışsal tehdit algısının etno-kültürel semboller etrafında güçlenen grup dayanışmasıyla birleşerek kitlesel kolektif eylemi nasıl ortaya çıkardığı analiz edilmektedir. Bulgular, kültürel ve dinsel değerlerle pekişen psikolojik bağlılığın Sovyet sonrası dönemin elverişli siyasi koşullarında örgütlü bir toplumsal harekete dönüştüğünü göstermektedir. Bu süreç, Gagavuz halkının barışçıl ve hukuki yollarla siyasi özerklik elde etmesini sağlamıştır. Sonuç olarak çalışma, etno-kültürel ve dinsel kimliğin korunmasının grup dayanışmasını güçlendirdiğini ve kolektif eylemin siyasi kazanımlara dönüşmesinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gagavuz Türkleri, etno-kültürel kimlik, semboller, kolektif eylem, siyasi özerklik.

Abstract: This study examines, from a social psychological perspective, the process through which Gagauz Turks of Orthodox Christian faith developed ethno-cultural identity resistance against assimilation pressures, culminating in political autonomy. Based on qualitative document analysis and Social Identity Theory, the study addresses the role of the Turkish language, Orthodox Christian faith, traditional practices, collective memory, and rituals in the formation of in-group attachment and sense of belonging. The research analyzes how perceptions of external threat, combined with group solidarity strengthened around ethno-cultural symbols, generated mass collective action. Findings demonstrate that psychological attachment reinforced by cultural and religious values transformed into an organized social movement under the favorable political conditions of the post-Soviet period. This process enabled the Gagauz people to achieve political autonomy through peaceful and legal means. Consequently, the study reveals that preserving ethno-cultural and religious identity strengthens group solidarity and plays a decisive role in transforming collective action into political achievements.

Keywords: Gagauz Turks, ethno-cultural identity, Orthodox Christianity, social identity, collective action, political autonomy.

✉ Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Türkiye | adurakoglu06@gmail.com

Citation: Durakoğlu, A. (2026). Gagavuz Türklerinde etno-kültürel kimlik, semboller, bağlılık ve kolektif eylem. *Kesit Akademi Dergisi*, 12 (47), 406-424.

Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır. *This article was checked by İntihal.net.* Bu makale Creative Commons lisansı altındadır. *This article is under the Creative Commons license.*

Giriş

Günümüzde büyük ölçüde Moldova Cumhuriyeti sınırlarında özerk Gagavuz Yeri'nde varlık gösteren Gagavuz Türkleri, Ortodoks Hristiyanlık inancına mensup bir etnik Türk grubudur. Temel yerleşim alanları olan Moldova'nın haricinde Ukrayna'nın Odessa bölgesi, Romanya'nın Dobruca havzası, Bulgaristan ve Yunanistan'ın yanı sıra tarihsel göç hareketleri neticesinde Orta Asya'ya da uzanan geniş ve parçalı bir mekânsal dağılım sergilemektedirler. Tarihsel süreç bağlamında Slav, Romen ve Bulgar unsurlarla çok kültürlü yapıda bir arada yaşamış ve dönemsel olarak farklı siyasi otoritelerin tahakkümü altına girmiş olmalarına karşın; kültürel asimilasyona direnen bu topluluk, etnik aidiyetlerini ve anadillerini yapısal bir erozyona uğramadan muhafaza etmeyi başarmıştır (Güleç ve Durlu Özkaya, 2022:2). Gagavuzların tarih boyunca kültürel kimliklerini koruyabilmiş olmaları, bu topluluğun kökeni ve etnik oluşum sürecine ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Bununla birlikte, Gagavuz Türkleri yalnızca tarihsel kökenleriyle değil, Ortodoks Hristiyan inancına sahip olmalarına rağmen Türk dilini ve kültürel geleneklerini koruyabilmeleri bakımından da Türk dünyası içerisinde özgün bir konuma sahiptir. Dil, din ve kültür unsurlarının bir arada şekillendirdiği bu özgün kimlik, Gagavuzları hem tarihsel hem de sosyo-kültürel açıdan incelenmesi gereken önemli bir topluluk konumuna taşımaktadır. Bu çalışmada, Gagavuz Türklerinin etno-kültürel kimliği, dili ve dini tarihsel süreç bağlamında ele alınmakta; ardından sosyal kimlik kuramı çerçevesinde grup bağlılığı, semboller ve özerklik mücadelesindeki kolektif eylem dinamikleri incelenerek gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler sunulmaktadır.

1. GAGAVUZ TÜRKLERİNİN TARİHSEL KÖKENİ VE ETNİK YAPISI

Gagavuzların kökeni ve nasıl adlandırıldıkları konusunda farklı fikirler olsa da en çok kabul gören görüş; onların 11. yüzyılda Balkanlar'a, özellikle Dobruca'ya göç eden Selçuklu, Kıpçak, Peçenek ve Oğuz boylarından geldikleri yönündedir. 'Gagavuz' isminin etimolojik kökenine dair literatürde öne çıkan dört temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan ilki, "Gök Oğuz" isminin bölgedeki Slav dillerinin fonetik yapısından etkilenerek zamanla 'Gagauz' formunu aldığını öne sürer. Literatürde görece en fazla kabul gören ikinci görüş ise ismin kökenini Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzettin Keykâvûs'a dayandırır. Bu yaklaşıma göre, Sultan'ın döneminde Balkanlar'a yerleşen Türk boyları zamanla onun adıyla anılmış ve 'Keykâvûs' kelimesi tarihsel süreçte değişime uğrayarak 'Gagavuz' hâlini almıştır. Diğer iki teori ise inanç ve boy isimleri üzerinden şekillenmektedir. Üçüncü bir iddia, Hristiyanlığı benimseyen Oğuzların kendi inançlarını "hak" olarak nitelendirmesinden yola çıkar. Bu görüşe göre "Hak Oğuz" adlandırması,

Rusçanın ses yapısındaki 'h' harfinin 'g'ye dönüşmesi kuralıyla zamanla 'Gagavuz'a evrilmiştir. Son olarak, Kıpçakların bir diğer adı olan ve "boş, kuru" anlamına gelen 'gaga' sözcüğü ile 'uz' (Oğuz) kelimesinin birleşmesinden (Gaga+Uz) türediğini savunan bir "Kıpçak Oğuz" teorisi de tartışılan görüşler arasındadır. Dil bilimi açısından değerlendirildiğinde Gagavuz Türkçesi, Türk dilinin Oğuz (Güneybatı) koluna mensuptur ve hem genetik hem de tipolojik olarak Türkiye ile Azerbaycan Türkçesine oldukça yakın bir dildir. Yazı dili bağlamında ise tarihsel süreç içinde çeşitli değişimler yaşanmıştır. Gagavuzlar, tıpkı Karamanlı Ortodokslarda görüldüğü gibi bir dönem Yunan harflerini benimsemiş, sonrasında ise Slav/Kiril alfabesini kullanmışlardır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasını izleyen süreçte, 1996 yılından itibaren Latin kökenli alfabeyle geçiş yapmışlardır (Kuşoğlu, 2024:3). Din ve inanç pratikleri bağlamında Gagavuzlar, resmî olarak Ortodoks Hristiyan mezhebine mensup olsalar da Hristiyanlık, Şamanizm ve İslamiyet'e ait unsurların harmanlandığı özgün bir inanç yapısına sahiptirler. Bu melez yapının en belirgin sosyolojik yansımalarından biri, Ortodoks teolojisinde yeri bulunmamasına karşın kurban kesme pratiğinin kültürel bir ritüel olarak varlığını sürdürmesidir. Bununla birlikte, etkileşimde bulundukları diğer Hristiyan toplulukların Tanrı tasavvuru için kullandıkları yerel terimler yerine 'Allah' lafzını kullanmaları da bu inanç sentezinin önemli bir göstergesidir. Öte yandan, eski Türk inanç sistemlerinin kolektif bellekteki bir uzantısı olarak 'kurt' (Bozkurt) imgesi; topluluk için iyiliğin, bereketin ve rehberliğin sembolü olmaya devam etmektedir. Bu mitolojik ve kültürel süreklilik, her yıl düzenlenen "Canavar Yortusu" (Kurt Bayramı) etrafında şekillenen ritüellerle toplumsal hafızada ve gündelik pratiklerde canlı tutulmaktadır (Akt; Güleç ve Özkaya, 2022:2). Toplumsal yaşam pratikleri büyük ölçüde temel geçim kaynakları olan tarım ve hayvancılık ekseninde şekillenen Gagavuzlar, kültürel aktarımın temelini oluşturan sözlü halk edebiyatı bağlamında oldukça zengin bir geleneğe (masal, türkü, mâni, bilmece vb.) sahiptirler. Maddi kültürün önemli bir göstergesi olan mutfak pratiklerinde buğday, mısır, et ve süt ürünleri belirleyici bir rol oynamaktadır. 'Mamaliga' (mısır lapası/ekmeği), 'kaurma' (kavurma), 'kivırma', 'gözlemâ' (gözleme) ve 'sarma' gibi öne çıkan geleneksel lezzetler, Anadolu Türk mutfak kültürüyle güçlü paralellik gösterir. Benzer bir kültürel süreklilik ve etkileşim, inanç ve ritüel pratiklerinde de göze çarpmaktadır. Nitekim doğum, evlilik ve ölüm gibi geçiş ritüellerinin yanı sıra "Hederlez" (Hıdırellez) gibi mevsimsel döngülere dayalı kutlamalarda sergilenen tutumlar, Türkiye'deki kültürel dokuyla büyük ölçüde örtüşmektedir (Güleç ve Özkaya, 2022:2). Sosyo-kültürel aidiyetin ve siyasi statünün görsel temsilleri bağlamında Gagavuz Yeri Özerk Cumhuriyeti'nin resmî bayrağı derin anlam katmanları barındırmaktadır. Bayraktaki renk paleti ve figürler incelendiğinde; mavi şeridin etnik kökeni ve Türklüğü, beyaz şeridin barış ile kutsallık mefhumlarını, kırmızı şeridin ise özgürlük idealini imgelediği görülmektedir. Kompozisyonu tamamlayan üç sarı yıldız ise geçmiş, bugün ve

gelecek ekseninde zamanın tarihsel sürekliliğine atıfta bulunmaktadır. Öte yandan, resmîyetin dışındaki geleneksel bayrak ve amblemlerde karşılaşılan mavi zemin üzerindeki 'kurt' (bozkurt) başı tasviri de oldukça dikkat çekicidir. Toplumsal hafızada mitolojik ve kutsal bir motif olarak yer edinen bu figür, kadim inanç sistemleriyle olan bağın ve etno-kültürel sürekliliğin en güçlü göstergelerinden biri olarak varlığını korumaktadır (Kuşoğlu, 2024:3). Gagavuz Türkleri; tarihsel süreç boyunca Slav ve Romen kültür havzalarının merkezinde yer almalarına ve farklı siyasal hegemonyalar altında yaşamalarına rağmen, Oğuz grubuna mensup anadillerini asimilasyona karşı koruyarak etnik kimliklerinin temel yapıtaşını muhafaza etmeyi başarmışlardır. Ancak bu dilsel ve etnik dirence karşın, Ortodoks Hristiyanlığı benimsemeleri ve bu teolojiyi kadim Türk inanç motifleriyle senkretik (melez) bir biçimde kaynaştırmaları, onları ana akım Türk-İslam coğrafyasından sosyolojik bağlamda kesin çizgilerle ayırmıştır. Dolayısıyla bu topluluk, dilsel aidiyetin ısrarla korunması ile dini-kültürel farklılaşmanın eşzamanlı olarak işlediği, geleneksel kimlik tanımlamalarının ötesine geçen son derece özgün bir etno-kültürel vaka niteliği taşımaktadır.

Slav ve Romen kültür havzalarında yaşayan Gagavuzlar, giderek artan Romenleştirme ve Ruslaştırma politikalarına karşı tepki göstermişlerdir. Bu süreçte, 1985 yılında Mihail Gorbaçov tarafından Sovyetler Birliği'nde başlatılan Perestroyka (Yeniden Yapılanma) politikası, uzun yıllardır devam eden ekonomik durgunluk, toplumsal sorunlar ve kültürel baskıları aşmayı hedefleyen kapsamlı reformları beraberinde getirmiştir. Sovyet sisteminin yeniden yapılandırılmasını amaçlayan bu reformlar, yalnızca ekonomik ve siyasal alanda değişim yaratmakla kalmamış, aynı zamanda Birlik bünyesinde yaşayan farklı etnik toplulukların millî kimliklerini daha görünür hâle getirmelerine ve kültürel haklarını daha güçlü biçimde talep etmelerine imkân tanımıştır. Perestroyka'nın oluşturduğu görece özgürlük ortamından yararlanan Gagavuzlar da dil, kültür ve kimliklerini korumaya yönelik taleplerini daha açık şekilde dile getirmiş, bu doğrultuda özerklik yönündeki girişimlerini hızlandırmışlardır (Güngör ve Argunsah, 1998:43).

2. GAGAVUZ TÜRKÇESİ

Türk lehçeleri, tarihsel süreç içerisinde farklı coğrafyalarda gelişmeleri ve çeşitli dillerle etkileşim içinde bulunmaları nedeniyle fonetik, morfolojik ve söz varlığı bakımından önemli farklılıklar göstermektedir. Günümüzde Türkoloji çalışmalarında Çuvaşça ve Yakutça ayrı lehçeler olarak değerlendirilirken Türk lehçeleri genel olarak Oğuz, Karluk ve Kıpçak olmak üzere üç temel grup altında sınıflandırılmaktadır. Her bir lehçenin kendi tarihî gelişim sürecine bağlı olarak özgün dil bilgisel ve söz varlığı özellikleri bulunmaktadır. Bu nedenle Türkoloji araştırmalarının temel amaçlarından biri, lehçelerin gramer yapısını sistematik biçimde ortaya koymak ve her bir lehçenin

karakteristik özelliklerini belirlemektir. Böylelikle gerçekleştirilen çalışmalar, hem ilgili lehçenin daha iyi anlaşılmasına hem de sonraki karşılaştırmalı Türkoloji araştırmalarına bilimsel bir zemin oluşturmaktadır (Saatçi, 2025:242).

Oğuz grubu Türk lehçeleri içerisinde değerlendirilen Gagavuz Türkçesi, günümüzde varlığını sürdüren Türk lehçelerinden biridir. Rus Türkolog Nikolay Aleksandroviç Baskakov'un değerlendirmelerine göre Gagavuz Türkçesi, tarihsel süreç içerisinde Hazar Denizi'nin kuzeyinden başlayarak Karadeniz'in kuzey kıyıları ve Güney Rusya bozkırları üzerinden batıya doğru ilerleyen ve özellikle Tuna Nehri'nin aşağı kesimlerine yerleşen Gagavuz topluluklarının konuştuğu Türk dilidir. Bu toplulukların yerleşim sahalarının Balkanlar üzerinden Makedonya'ya kadar uzandığı belirtilmektedir (Güngör ve Argunsah, 1998: 51). Dolayısıyla Gagavuz Türkçesi, tarihsel göç ve yerleşim süreçlerinin şekillendirdiği, coğrafi yayılımı geniş bir Oğuz grubu lehçesi olarak değerlendirilebilir.

Gagavuz Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ile birlikte Türkçenin Oğuz grubunu oluşturmaktadır. Bu lehçeler arasında Türkiye Türkçesine en yakın olanlardan biri Gagavuz Türkçesidir. Gagavuz Türkçesi, tarihî süreç içerisinde Osmanlı Türkçesinden etkilenmiş; bu etkileşim sonucunda Türkçe kökenli kelimelerin yanı sıra Arapça ve Farsça kökenli birçok kelimeyi de bünyesine katmıştır. Bununla birlikte Gagavuzların Yunan, Bulgar, Rumen, Moldovan ve Rus topluluklarıyla uzun süreli kültürel ve coğrafi ilişkileri, bu dillerden de çok sayıda kelimenin Gagavuz Türkçesine geçmesine neden olmuştur. Günümüzde özellikle edebî ve resmî Gagavuz Türkçesinde Slav dillerinden alınmış kelimelere önemli ölçüde rastlanmaktadır. Özellikle modern dönemde ortaya çıkan teknik, bilimsel ve teknik terimlerin büyük bir bölümünde Slav dillerinin etkisi belirgin hâle gelmiştir (Güngör ve Argunsah, 1998: 51- 52).

Günümüzde çoğu Hristiyanlık dininin mensubu olan Gagavuzların manilerine bakıldığında etkileşim içinde bulundukları bir din olan İslamiyet'e ait birçok unsura içlerinde yer verildiği görülmektedir. Bunlar arasında Allah, kurban, oruç, cennet, cehennem, hac, hacı, şeytan, haram, helal, peygamber, cami, minare vb. birçok kelime yer almaktadır. Bu durum, Gagavuzların tarihsel ve kültürel ilişkilerinin yanı sıra İslamiyet ile olan temaslarının da Gagavuz sözlü kültüründe iz bıraktığını göstermektedir (Yakıcı, 2016: 207).

Dildeki bu yakınlık, Türkiye Türkleri ile Gagavuzların günümüze kadar ulaşan geleneksel kültürlerinde de kendini göstermektedir. Bu kültürel benzerlikler; giyim kuşamdan mutfığa, tarım kültüründen ev araç ve gereçlerine, ekonomik faaliyetlerden sanata kadar sosyal ve kültürel hayatın hemen her alanında görülmektedir. Türkiye ile Gagavuz Yeri arasındaki en önemli kültür köprülerinden biri, sözlü geleneğin önemli

ürünleri olan maniler ve türkülerdir. Gagavuzlardan derlenen mani ve türkülerin, Türkiye Türklerinin repertuarlarında yüzyıllardır yer alması bir tesadüf değildir. (Yakıcı, 2016: 208).

Bu ortak kültürel unsurların günümüze kadar ulaşmasında dilin önemli bir taşıyıcı işlev üstlendiği görülmektedir. Gagavuz Türkçesinin tarihsel süreç içerisinde geçirdiği gelişim ve özellikle yazı dili hâline gelmesi, bu kültürel birikimin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından da önem taşımaktadır. Türk lehçeleri arasında konuşma dilinden yazı diline oldukça geç geçen Gagavuz Türkçesinin okullarda yeniden okutulmaya başlanması, gençler arasında bu dildeki edebiyata olan ilgiyi artırmıştır. Yeni Gagavuz edebiyatının canlanmasında, 1989 yılında yayımlanan *İlkyaz Türküsü* adlı şiir antolojisi önemli bir rol oynamıştır. Gagavuz Türkçesinin uzun süre bilim ve eğitim dili olarak yeterince kullanılmaması ve daha çok ev ve günlük iletişim dili olarak varlığını sürdürmesi dilin gelişimi açısından önemli bir engel oluşturmuştur. Bu nedenle dil, çağın getirdiği bilimsel ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda ihtiyaç duyduğu yeni kelimeleri büyük ölçüde Rusçadan alma yoluna gitmiştir (Baştürk, 2026: 657).

Bağımsızlık sonrasında Türkiye ile Moldova arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerin gelişmesiyle birlikte Gagavuzlar ve Türkiye Türkleri birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı bulmuş; bunun sonucunda Türkiye Türkçesi de Gagavuz Türkçesinin söz varlığını zenginleştiren önemli kaynak dillerden biri hâline gelmiştir. Gagavuz Özerk Yeri'nin 1994 yılında kurulmasının ardından 1996 yılında Latin alfabesine geçilmesi, Gagavuz Türkçesi ve edebiyatının gelişimi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu süreçte Gagavuz Türkçesiyle çok sayıda edebî eserin yayımlanması, dilin yazılı kullanım alanının genişlemesine katkı sağlamıştır (Baştürk, 2026: 657).

Günümüzde Moldova Cumhuriyeti'nin resmî dili Romence olmakla birlikte, eğitim ve günlük iletişim alanlarında Rusçanın da önemli bir ağırlığı bulunmaktadır. Gagavuz Özerk Yeri'nde ise Gagavuz Türkçesi özellikle kırsal yerleşimlerde günlük iletişim ve kültürel faaliyetlerde kullanılmaya devam etmektedir. Komrat, Çadır ve Valkaneş gibi büyük yerleşimlerin yanı sıra çeşitli köylerde Gagavuz Türkçesi, halkın iletişim dillerinden biri olmayı sürdürmektedir. Kültür ve sanat etkinliklerinde ise Rusça ve Gagavuz Türkçesi birlikte kullanılmaktadır (Baştürk, 2026: 657).

Türk dünyasında tarihî, coğrafi ve siyasi süreçlerin etkisiyle farklı Türk lehçeleri ve yazı dilleri ortaya çıkmıştır. Bu lehçeler, fonetik, morfolojik ve söz varlığı bakımından birbirlerinden farklı özellikler taşısa da aralarında önemli ölçüde ortaklık bulunmaktadır. Söz konusu ortaklıkların oluşmasında, lehçelerin aynı dil grubunda yer almalarının yanı sıra Türk toplulukları arasında tarih boyunca gerçekleşen iktisadi, kültürel, dinî ve siyasi ilişkiler de etkili olmuştur. Bununla birlikte farklı toplulukların çeşitli yabancı dillerle

kurdukları ilişkiler, lehçelerin söz varlıklarında farklılaşmalara neden olmuştur. Bu nedenle Türk lehçeleri arasındaki söz varlığı ortaklığı aynı düzeyde değildir. Örneğin Oğuz grubunda yer alan Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesi arasındaki söz varlığı ortaklığı yüksekken, Türkiye Türkçesi ile Kıpçak grubunda yer alan Kazak Türkçesi arasındaki ortaklık daha düşük düzeydedir. Bu durum, Türk lehçelerinin hem ortak tarihî köklerini hem de farklı coğrafyalarda geçirdikleri kültürel ve dilsel süreçleri yansıtmaktadır (Baştürk, 2026: 658).

Türk lehçeleri arasındaki söz varlığı ortaklığı ve farklılaşması, yalnızca dilbilimsel bir mesele olarak değerlendirilmemelidir. Dil, bir topluluğun tarihsel hafızasını, kültürel birikimini ve diğer topluluklarla kurduğu ilişkileri yansıtan temel kimlik unsurlarından biridir. Bu bakımdan Gagavuz Türklerinin Türk dünyası içerisindeki dilsel ve kültürel konumu, onların kolektif kimliklerinin oluşumunda da önemli bir yere sahiptir. Gagavuzlar, bir yandan Türk dünyasıyla ortak tarihî ve dilsel bağlarını korurken, diğer yandan yaşadıkları coğrafyanın ve farklı kültürel çevrelerle kurdukları ilişkilerin etkisiyle kendilerine özgü bir toplumsal kimlik geliştirmişlerdir. Bu durum, Gagavuz toplumunda aidiyet, birlik ve ortak kimlik bilincinin sosyal kimlik kuramı çerçevesinde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

4. GAGAVUZ TÜRKLERİNDE SOSYAL KİMLİK: 'BİZ' DUYGUSU, BİRLİK, ONUR VE İÇ GRUP YANLILIĞI

Tajfel ve Turner'ın (1979) geliştirdiği Sosyal Kimlik Kuramı, bireylerin kendilik algılarını büyük ölçüde ait oldukları grup üyeliklerinden türettiklerini ve bu üyeliklerin bir 'biz' duygusu ile grup onuru üretme eğiliminde olduğunu ileri sürer. Kurama göre bireyler, kendi gruplarını (iç grup) diğer gruplardan (dış grup) olumlu yönde ayırt etme motivasyonu ile hareket eder; bu süreç, grup kimliğinin dış tehditler karşısında güçlenmesine ve iç grup yanlılığının artmasına zemin hazırlar. Gagavuz Türklerinin tarihsel deneyimi, bu kuramsal çerçevenin somutlaştığı örnek bir vaka sunmaktadır.

Slav ve Romen kültür havzalarının merkezinde konumlanmalarına ve farklı siyasi hegemonyalar altında yaşamalarına rağmen, Gagavuzların anadillerini ve etnik aidiyetlerini yapısal bir erozyona uğramadan önemli ölçüde koruyabilmiş olmaları (Güleç ve Özkaya, 2022: 2), grup kimliğinin dışsal baskı karşısında pekişerek yeniden üretildiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda dil, salt bir iletişim aracı olmanın ötesinde, grup üyelerini birbirine bağlayan ve onları çevreleyen topluluklardan ayıran temel bir kimlik sınırı işlevi görmektedir.

'Biz' duygusunun somutlaştığı bir diğer alan, kolektif bellekte yaşamaya devam eden mitolojik ve dinî semboller etrafında şekillenmektedir. Ortodoks teolojisinde karşılığı bulunmamasına rağmen kurban kesme pratiğinin sürdürülmesi, Tanrı tasavvuru için

'Allah' lafzının kullanılması ve özellikle 'kurt' (Bozkurt) imgesinin iyilik, bereket ve rehberlik sembolü olarak topluluk hafızasında canlı tutulması (Güleç ve Özkaya, 2022: 2 ve Kuşoğlu, 2024:3), grup üyelerinin kendilerini eski Türk inanç sistemlerinin bir devamı olarak konumlandıklarını göstermektedir. Her yıl düzenlenen "Canavar Yortusu" (Kurt Bayramı) gibi ritüeller, bu ortak kökene dair aidiyet duygusunun nesilden nesile aktarıldığı performatif pratikler olarak okunabilir; zira paylaşılan ritüeller, sosyal kimlik kuramının öngördüğü gibi grup sınırlarını görünür kılarak iç grup dayanışmasını güçlendirmektedir.

Diğer bir 'biz' duygusunun somutlaştığı alan, düğün etkinlikleridir. Gagavuz Türklerinde düğünler yalnızca evlilik sürecinin bir parçası olarak değil, toplumsal dayanışma ve ortak kültürel değerlerin yaşatıldığı önemli faaliyetler olarak öne çıkmaktadır. Düğün öncesinde gerçekleştirilen maya tutulması, kolaç adı verilen ekmeğin hazırlanması ve kına gecesinde kadınların bir araya gelerek kına yakması, türküler söylemesi ve çeşitli geleneksel uygulamaları yerine getirmesi bu ortak kültürel hafızaların yansımaları niteliğindedir. Kına gecesinin ardından gelinin hamama götürülmesi, hamam dönüşünde damadın şeker, lokum ve para dağıtması, kadınların bunları mendil veya bohçalarla toplaması, ertesi gün birlikte yemek yenilip oyunlar oynanması, düğünlerin evlilik töreninin ötesinde toplumun üyelerini bir araya getiren kolektif bir etkinlik olduğunu göstermektedir (Güngör ve Argunsah, 1998:106- 107). Bu yönüyle değerlendirildiğinde düğünler, Gagavuz Türklerinin ortak değerlerini, dayanışma anlayışını ve kültürel kimliğini kuşaktan kuşağa aktaran önemli bir 'biz' alanı oluşturmaktadır.

Kültürel uygulamalar ve ritüeller aracılığıyla pekiştirilen bu 'biz' bilinci toplumsal düzeyde somut ve görsel sembollerle de dışa vurulmaktadır. Bu bağlamda Gagavuz Yeri Özerk Cumhuriyeti'nin resmî bayrağı özellikle dikkat çekicidir. Mavi şeridin etnik kökeni ve Türklüğü simgelemesi, kırmızı şeridin özgürlük idealini yansıtması ve üç sarı yıldızın geçmiş-bugün-gelecek sürekliliğine atıfta bulunması (Kuşoğlu, 2024:3), topluluğun kendi tarihsel varlığını bilinçli biçimde bir gurur nesnesine dönüştürdüğünü göstermektedir. Resmî sembollerin yanı sıra geleneksel bayrak ve amblemlerde yer alan bozkurt başı tasviri de, grup üyelerinin kadim Türk kimliğiyle kurdukları duygusal bağın sürekliliğini simgelemekte ve bu bağlamda kolektif özsaygının etno-kültürel köklere dayandırıldığını ortaya koymaktadır.

İç grup yanlılığının en belirgin göstergesi ise Perestroyka döneminde yaşanan siyasi harekete geçiş sürecinde gözlemlenmektedir. Sovyet sisteminin yeniden yapılanmasının sunduğu görece özgürlük ortamından yararlanan Gagavuzlar, Romenleştirme ve Ruslaştırma politikalarına karşı topluca tepki göstermiş, dil ve kültürlerini koruma taleplerini daha açık biçimde dile getirerek özerklik girişimlerini

hızlandırmışlardır (Güngör ve Argunsah, 1998: 43). Bu kolektif harekete geçiş, tehdit altındaki bir grup kimliğinin, üyelerini ortak bir siyasi eylem etrafında nasıl birleştirebileceğinin somut bir örneğini teşkil etmektedir. Nitekim sosyal kimlik kuramı çerçevesinde, dışsal tehdit algısının güçlenmesi genellikle grup içi dayanışmayı ve kolektif harekete geçme eğilimini artırmaktadır.

Son olarak, dilsel direncin dinî-kültürel senkretizmle eş zamanlı işlemesi, Gagavuz kimliğinin sosyal kimlik açısından çok katmanlı bir yapı sergilediğini göstermektedir. Ortodoks Hristiyanlığı benimsemiş olmaları onları ana akım Türk-İslam coğrafyasından ayırırken, Türk dilini ve Oğuz kökenli etnik aidiyetlerini korumaları onları geniş Türk dünyası içinde konumlandırmaktadır. Bu ikili konumlanma, Gagavuz 'biz'liğinin salt dinî ve salt etnik bir kategoriye indirgenemeyeceğini, aksine kendine özgü ve melez bir grup kimliği inşa ettiğini ortaya koymaktadır.

5. GAGAVUZ TÜRKLERİNDE KOLEKTİF EYLEM

Kolektif eylem, bir grubun üyelerinin ortak bir amaç veya çıkar etrafında birlikte hareket ederek toplumsal ya da siyasal bir değişim talep etmesi süreci olarak tanımlanır (Van Zomeren, Postmes ve Spears, 2008). Sosyal Kimlik Modeli çerçevesinde kolektif eylemin üç temel itici gücü; algılanan haksızlık, grup kimliğine güçlü bağlılık ve grubun kolektif olarak etkili olabileceğine dair inançtır (grup etkinliği algısı). Gagavuz Türklerinin özerklik sürecine giden yolu, bu üç bileşenin bir arada işlediği somut bir örnek sunmaktadır.

Belgede aktarılan bilgilere göre, Slav ve Romen kültür havzalarında yaşayan Gagavuzlar, uzun süre giderek artan Romenleştirme ve Ruslaştırma politikalarına maruz kalmıştır. Bu asimilasyoncu baskı, kolektif eylemin ön koşullarından biri olan algılanan haksızlık duygusunun zeminini oluşturmuş; ancak topluluk, siyasi fırsat yapısının elverişli olmadığı dönemlerde bu tepkiyi açık bir harekete dönüştürememiştir. Nitekim kolektif eylemin ortaya çıkışı, yalnızca mağduriyet algısına değil, aynı zamanda eylem için uygun bir fırsat penceresinin açılmasına da bağlıdır.

Bu fırsat penceresi, 1985 yılında Mihail Gorbaçov tarafından başlatılan Perestroyka (Yeniden Yapılanma) politikasıyla açılmıştır. Sovyet sisteminin ekonomik durgunluk, toplumsal sorunlar ve kültürel baskıları aşmayı hedefleyen bu reform süreci, yalnızca ekonomik ve siyasal alanda değil, aynı zamanda birlik bünyesindeki farklı etnik toplulukların millî kimliklerini görünür kılma ve kültürel haklarını talep etme kapasitesinde de bir dönüşüm yaratmıştır (Güngör ve Argunsah, 1998: 43). Bu bağlamda Perestroyka, siyaset bilimindeki "siyasi fırsat yapısı" kavramının işaret ettiği gibi, önceden bastırılmış bir grup kimliğinin kolektif talebe dönüşebilmesi için gerekli yapısal açılımı sağlamıştır.

Gagavuzların bu görece özgürlük ortamından yararlanarak dil, kültür ve kimliklerini koruma taleplerini daha açık biçimde dile getirmeleri ve özerklik girişimlerini hızlandırmaları (Güngör ve Argunsah, 1998: 43), grup etkinliği algısının -topluluğun ortak hareket ederek sonuç alabileceğine dair inancının- güçlendiğine işaret etmektedir. Bu süreç, bireysel hoşnutsuzlukların örgütlü bir siyasi talebe dönüşmesi bakımından kolektif eylemin klasik bir örneğini teşkil eder. Dağınık bireysel tepkiler, ortak bir grup kimliği etrafında birleşerek örgütlü bir siyasi harekete evrilmiştir.

Bu kolektif seferberliğin somut sonucu, 1994 yılında Gagavuz Yeri Özerk Cumhuriyeti'nin kurulması olmuştur. Ardından 1996 yılında Latin alfabesine geçilmesi (Baştürk, 2026: 657), yalnızca dilsel bir reform değil, aynı zamanda kolektif eylemin kazanımlarının kurumsallaştığı bir simgesel dönüm noktası olarak da okunabilir. Özerklik statüsünün elde edilmesi, grup kimliğinin siyasi bir aktör olarak tanınmasını sağlamış ve bu da topluluğun gelecekteki kültürel ve dilsel taleplerini sürdürebilmesi için kurumsal bir zemin oluşturmuştur.

Sonuç olarak, Gagavuz Türklerinin özerklik mücadelesi, kolektif eylemin salt bir tepki değil, aynı zamanda elverişli siyasi koşullarla güçlü bir grup kimliğinin kesişiminde ortaya çıkan stratejik bir süreç olduğunu göstermektedir. Bu örnek, azınlık gruplarının kimlik temelli taleplerini siyasi kazanıma dönüştürebilmelerinin, hem içsel dayanışmaya hem de dışsal fırsat yapılarına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

6. GAGAVUZ TÜRKLERİNDE BAĞLILIK (COMMITMENT)

Sosyal psikoloji literatüründe bağlılık, bireyin bir gruba, kimliğe veya değerler bütününe duygusal, bilişsel ve davranışsal düzeyde yatırım yapması ve bu aidiyeti sürdürme yönünde istikrarlı bir eğilim göstermesi olarak tanımlanır (Ellemers, Kortekaas ve Ouwerkerk, 1999). Grup bağlılığı yalnızca üyelik statüsünden ibaret değildir; bireyin grubun değerlerini, sembollerini ve pratiklerini benimseyerek bunları zaman içinde aktif biçimde koruma çabası göstermesini de kapsar. Gagavuz Türklerinin tarihsel deneyimi, bu çok boyutlu bağlılık yapısının dilsel, dinî-kültürel ve siyasi alanlarda nasıl somutlaştığına dair zengin bir vaka sunmaktadır

Dilsel Bağlılık. Gagavuzların, farklı siyasi hegemonyalar altında yaşamalarına ve yoğun Romenleştirme ile Ruslaştırma politikalarına maruz kalmalarına rağmen Oğuz kökenli anadillerini yapısal bir erozyona uğramadan koruyabilmiş olmaları (Güleç ve Özkaya, 2022:2), bilişsel ve davranışsal düzeyde güçlü bir dilsel bağlılığın göstergesidir. Bu bağlılık, dilin yalnızca pasif biçimde miras kalmasıyla değil, aynı zamanda aktif bir koruma çabasıyla da desteklenmiştir; nitekim Gagavuz Türkçesi dersinin okullarda yeniden okutulmaya başlanmasıyla gençler arasında Gagavuz edebiyatına yönelik ilginin artması (Baştürk, 2026: 657), bağlılığın kuşaklar arası olarak yeniden üretildiğini

göstermektedir. Dilin uzun süre yalnızca ev ve gündelik iletişim dili olarak varlığını sürdürmesine rağmen bilim ve eğitim dili işlevini üstlenememesi gibi yapısal sınırlılıklara karşın topluluğun dile bağlılığını sürdürmesi, bu bağlılığın işlevsel kazançlardan çok kimlik temelli bir motivasyona dayandığına işaret etmektedir.

Dinî-Kültürel Bağlılık. Gagavuzların resmî olarak Ortodoks Hristiyanlığı benimsemelerine karşın, Şamanizm ve İslamiyet unsurlarını içeren senkretik inanç pratiklerini (kurban kesme, "Allah" lafzının kullanımı, "kurt" [Bozkurt] imgesi) sürdürmeleri (Güleç ve Özkaya, 2022: 2; Kuşoğlu, 2024:3), bağlılığın yalnızca resmî kurumsal kimlikle sınırlı kalmadığını, aksine kadim etno-kültürel köklere yönelik derin bir duygusal yatırımı da içerdiğini göstermektedir. "Canavar Yortusu" (Kurt Bayramı) gibi ritüellerin her yıl düzenli olarak icra edilmesi, bu bağlılığın süreklilik arz eden, tekrarlayan davranışsal pratikler yoluyla yeniden teyit edildiğine işaret etmektedir. Benzer biçimde, doğum, evlilik, ölüm gibi geçiş ritüelleri ile 'Hederlez' (Hıdırellez) gibi mevsimsel kutlamalarda Türkiye'deki kültürel dokuyla örtüşen tutumların sergilenmesi (Güleç ve Özkaya, 2022: 2), bağlılığın gündelik yaşam pratiklerine içkin hâle geldiğini ortaya koymaktadır.

Siyasi Bağlılık. Bağlılığın en somut ve örgütlü biçimde görünür hâle geldiği alan, Perestroyka döneminde yaşanan özerklik sürecidir. Gorbaçov'un başlattığı reform sürecinin sunduğu görece özgürlük ortamından yararlanan Gagavuzların, dil, kültür ve kimliklerini koruma taleplerini açıkça dile getirerek özerklik girişimlerini hızlandırmaları (Güngör ve Argunsah, 1998:43), bireysel düzeydeki kimlik bağlılığının kolektif bir siyasi iradeye dönüştüğünü göstermektedir. 1994 yılında Gagavuz Yeri Özerk Cumhuriyeti'nin kurulması ve 1996'da Latin alfabesine geçilmesi (Baştürk, 2026: 657), bu bağlılığın yalnızca sembolik düzeyde kalmayıp kurumsal kazanımlara dönüştüğünün somut kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Bağlılığın Görsel ve Sembolik Pekiştirilmesi. Gagavuz Yeri'nin resmî bayrağındaki renk ve figür kompozisyonu -etnik kökeni simgeleyen mavi şerit, özgürlük idealini yansıtan kırmızı şerit ve zamansal sürekliliğe atıfta bulunan üç sarı yıldız (Kuşoğlu, 2024:3), bağlılığın kurumsallaşmış, görünür bir sembole dönüştürüldüğünü göstermektedir. Bu tür sembolik temsiller, bağlılık kuramında sıklıkla vurgulandığı gibi, grup üyelerinin kimliklerini gündelik yaşamda somut bir referans noktasına bağlamalarını kolaylaştırarak bağlılığın sürekli olarak yeniden hatırlanmasına ve pekiştirilmesine hizmet etmektedir.

Sonuç olarak, Gagavuz Türklerinde bağlılık; dilsel direnç, dinî-kültürel senkretizmin gündelik pratiklerde sürdürülmesi ve siyasi özerklik mücadelesi olmak üzere birbirini besleyen üç boyutta işlemektedir. Bu çok katmanlı bağlılık yapısı,

topluluğun yüzyıllar boyunca farklı siyasi ve kültürel baskılara rağmen kimliğini koruyabilmesinin temel dinamiklerinden birini oluşturmaktadır.

7. GAGAVUZ TÜRKLERİNDE SEMBOLLER, ATA MİRASI VE SOSYAL KİMLİK

Semboller, bir grubun kolektif kimliğini somutlaştıran ve üyeleri arasında paylaşılan anlam dünyasını görünür kılan temel araçlardır. Sosyal kimlik kuramı açısından semboller, yalnızca estetik veya dekoratif unsurlar değil, aynı zamanda grup üyelerinin 'biz' bilincini pekiştiren, sınırlarını görünür kılan ve ata mirasıyla bağını sürekli kılan işlevsel taşıyıcılardır. Gagavuz Türklerinin sembolik dünyası, bu işlevin hem resmî-kurumsal hem de gündelik-geleneksel düzeyde nasıl işlediğine dair zengin bir örnek sunmaktadır.

Bayrak ve Resmî Semboller: Gagavuz Yeri Özerk Cumhuriyeti'nin resmî bayrağı, topluluğun tarihsel bilincini ve kolektif kimliğini görsel bir dile aktaran en belirgin sembolik yapıdır (Kuşoğlu, 2024: 3). Bayraktaki sembolik düzenleme, topluluğun kendi varlığını yalnızca güncel bir siyasi statü olarak değil, aynı zamanda derin bir tarihsel süreklilik içinde konumlandığını göstermektedir. Zira geçmişe atıf, sosyal kimliğin zamansal boyutunu -grubun kökenine dair ortak bir anlatıya sahip olmasını-somutlaştırmaktadır.

Ata Mirası ve Mitolojik Semboller. Resmî sembollerin ötesinde, geleneksel bayrak ve amblemlerde karşılaşılan mavi zemin üzerindeki 'kurt' (bozkurt) başı tasviri, ata mirasının en güçlü görsel taşıyıcılarından biridir. Toplumsal hafızada mitolojik ve kutsal bir motif olarak yer edinen bu figür, kadim Türk inanç sistemleriyle olan bağın ve etno-kültürel sürekliliğin en belirgin göstergelerinden biri olarak varlığını korumaktadır (Kuşoğlu, 2024:3). Bu mitolojik-kültürel süreklilik yalnızca statik bir sembol düzeyinde kalmamakta, her yıl düzenlenen "Canavar Yortusu" (Kurt Bayramı) etrafında şekillenen ritüellerle toplumsal hafızada ve gündelik pratiklerde aktif biçimde canlı tutulmaktadır (Güleç ve Özkaya, 2022:2). Böylece ata mirası, yalnızca geçmişe dönük pasif bir anı değil, düzenli olarak tekrarlanan performatif eylemler aracılığıyla yeniden üretilen yaşayan bir miras hâline gelmektedir.

Dinî Senkretizmde Sembolik İzler: Ata mirasının bir diğer görünümü, Gagavuzların resmî olarak Ortodoks Hristiyanlığa mensup olmalarına karşın kadim Türk inanç unsurlarını koruyan senkretik pratiklerinde gözlemlenmektedir. Ortodoks teolojisinde yeri bulunmamasına rağmen kurban kesme pratiğinin kültürel bir ritüel olarak sürmesi ve Tanrı tasavvuru için 'Allah' lafzının kullanılması (Güleç ve Özkaya, 2022:2), atalardan devralınan inanç motiflerinin, resmî dinî kimlikle çatışmadan gündelik pratiklere sembolik olarak sızdığını işaret etmektedir. Benzer biçimde, günümüzde

çoğunlukla Hristiyan olan Gagavuzların manilerinde Allah, kurban, oruç, cennet, cehennem, hacı, peygamber, cami, minare gibi İslamiyet'e ait kavramların varlığını sürdürmesi (Yakıcı, 2016: 207), sözlü kültürün de ata mirasının sembolik taşıyıcılığını üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Dil: Ata Mirasının Taşıyıcısı Olarak Sembolik İşlev: Dil, Gagavuz kimliğinde hem pratik bir iletişim aracı hem de ata mirasının sembolik taşıyıcısı olarak çift işlev görmektedir. Gagavuz Türkçesinin Oğuz kökenine bağlılığın korunması ve bu dilin nesiller boyu aktarılan masal, türkü, mâni ve bilmece gibi sözlü halk edebiyatı ürünleriyle beslenmesi, dilin salt iletişimsel değil aynı zamanda kimlikel bir sembol olarak işlediğini göstermektedir. Türkiye'den derlenen mani ve türkülerin Gagavuzlardan da toplanabilmiş olması ve bu ürünlerin yüzyıllardır ortak bir repertuvarın parçası olması (Yakıcı, 2016: 208), dilin ve sözlü kültürün, coğrafi ayrılığa rağmen ortak bir ata mirası bilincini sürdürdüğünü kanıtlamaktadır.

Maddi Kültürde Sembolik Süreklilik. Ata mirası, mutfak pratikleri gibi gündelik maddi kültür unsurlarında da sembolik bir işlev üstlenmektedir. 'Mamaliga', 'kaurma', 'kıvrırma', 'gözlemä' ve 'sarma' gibi geleneksel lezzetlerin Anadolu Türk mutfak kültürüyle güçlü paralellik göstermesi, mutfağın da -tıpkı dil ve ritüeller gibi- ortak bir kökene dair aidiyet duygusunu gündelik yaşamda somutlaştıran bir sembolik alan olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Gagavuz Türklerinde semboller (bayrak, bozkurt imgesi, dinî motifler) ve ata mirası (dil, sözlü edebiyat, mutfak, ritüeller), sosyal kimliğin inşasında birbirini tamamlayan iki temel eksen olarak işlemektedir. Semboller, ata mirasını görünür ve aktarılabilir kılarken; ata mirası da sembollere tarihsel derinlik ve duygusal anlam kazandırmaktadır. Bu karşılıklı ilişki, Gagavuz kimliğinin yüzyıllar boyunca farklı siyasi ve kültürel baskılara rağmen istikrarlı biçimde yeniden üretilebilmesinin temel mekanizmalarından birini oluşturmaktadır.

8. DEĞERLENDİRME ve ÖNERİLER

Gagavuz Türklerinin tarihsel süreç içerisinde farklı siyasi ve kültürel çevrelerle etkileşim hâlinde olmalarına rağmen dillerini, geleneksel kültürlerini ve kolektif hafızalarını önemli ölçüde korumaları, etno-kültürel kimliklerinin çok katmanlı bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Dil, ortak kültürel pratikler, ritüeller, semboller ve ata mirası, söz konusu kimliğin oluşumu ve kuşaklar arasında aktarılmasında öne çıkan unsurlardır. Özellikle Türk dilinin korunması ile Ortodoks Hristiyanlığın bir arada bulunması, Gagavuz kimliğinin tek bir dinî veya etnik kategoriyle açıklanamayacağını göstermektedir.

Sosyal kimlik kuramı açısından değerlendirildiğinde, ortak dil ve kültürel mirasın Gagavuzlarda güçlü bir 'biz' duygusunun oluşmasına katkı sağladığı; semboller, ritüeller ve kolektif hafıza aracılığıyla bu aidiyetin yeniden üretildiği söylenebilir. Grup bağlılığı ise söz konusu kimliğin yalnızca bir aidiyet biçimi olarak kalmayıp dilin, kültürel değerlerin ve toplumsal statünün korunmasına yönelik davranışlara dönüşmesini sağlayan önemli bir mekanizma olarak değerlendirilebilir. Bu teorik çerçevenin sahada ve tarihsel süreçte karşılık bulduğu sosyo-kültürel dinamikler, sosyal psikolojik mekanizmaları ve araştırma bulgularıyla birlikte aşağıdaki tabloda özetlenmektedir:

Analiz Alanı	İncelenen Sosyo-Kültürel & Tarihsel Unsur	Sosyal Psikolojik Karşılığı / Mekanizması	Araştırma Temel Bulgusu ve Doğrulan Sonuçlar
Dilsel Yapı ve Direnç	Oğuz grubu Gagavuz Türkçesinin korunması, mani ve türkü geleneği, 1996 Latin alfabesine geçiş.	İç Grup Sınırı İnşası: Dış gruplardan (Romen/Slav) ayrışma ve sembolik kimlik taşıyıcılığı.	Asimilasyon politikalarına rağmen anadilin muhafaza edilmesi etnik kimliğin temel taşıyıcısı olmuş ve grup sınırlarını belirgin kılmıştır.
Dini Senkretizm ve İnanç	Ortodoks Hristiyanlık ile senkretik pratikler (kurban kesme, "Allah" lafzı kullanımı, Canavar Yortusu).	Kolektif Bellek ve Melez Kimlik: Dini teoloji ile kadim etnik kökenin sentezlenmesi	Geleneksel Türk inançları ile Ortodoks teolojisinin özgün bir sentezidir."
Grup İçi Dayanışma ve Ritüeller	Düğün gelenekleri (maya tutulması, kolaç ekmeği, kına gecesi, lokum/şeker dağıtımı) ve mevsimsel kutlamalar (Hederlez).	'Biz' Duygusu ve İç Grup Yanlılığı: Ortak paylaşılan deneyimler üzerinden grup içi kenetlenme.	Gündelik yaşam ritüelleri kimliğin kuşaklararası aktarımını sağlayan ve toplumsal dayanışmayı pekiştiren performatif bir işlev görür.

Görsel Semboller ve Ata Mirası	Resmî bayrak (mavi-beyaz-kırmızı şeritler, sarı yıldızlar) ve bozkurt başı amblemleri.	Grup Onuru ve Özsaygı (Self-esteem): Tarihsel sürekliliğin sembolik temsili.	Semboller, kadim ata mirasını görünür kılarak grup üyelerinin tarihsel varlıklarını bilinçli bir gurur nesnesine dönüştürmesini sağlar.
Siyasi Özerklik ve Kolektif Eylem	Perestroyka dönemi örgütlenmesi, Ruslaştırma/Romenleş tirmeye direnç ve 1994 Özerklik Statüsü.	Algılanan Haksızlık & Grup Etkinliği: Tehdit algısının elverişli fırsat yapısında eyleme dönüşmesi	Asimilasyon baskısı ve haksızlık algısı, elverişli siyasi konjonktürde kitlesel eyleme dönüşerek siyasi-hukuki özerklikle sonuçlanmıştır.
Çok Katmanlı Kimlik Yapısı	Türk dünyasıyla dilsel bağ kurulurken, coğrafi ve dini olarak Hristiyan-Avrupa havzasında yer alma.	Kesişimsel İç Grup Kimliği: Çifte aidiyet ve özgün grup konumlanması.	Gagavuz Türkleri, karakteristik bir etno-kültürel vaka teşkil etmektedir.

Söz konusu bulgular doğrultusunda, Gagavuz Türklerinin etno-kültürel kimliğini ve sosyal psikolojik dinamiklerini daha derinlemesine inceleyecek araştırmacılar için ampirik ve nitel düzeyde şu odak noktaları önerilmektedir:

1. **Görgül (Ampirik) Sosyal Psikolojik Modellerin Test Edilmesi:** Makalede sunulan kuramsal model; grup bağlılığı, algılanan tehdit/haksızlık, grup etkinliği ve kolektif eylem niyeti değişkenleri arasındaki nedensel ilişkileri ölçen yapısal eşitlik modelleri (SEM) veya deneysel tasarımlar aracılığıyla saha verisi toplanarak ampirik olarak doğrulanmalıdır.

2. **Kuşaklararası Kimlik Aktarımı ve Dil Kullanım Analizi:** Kırsal ve kentsel alanlarda (Komrat, Çadır, Valkaneş) yaşayan farklı yaş grupları (gençler, yetişkinler, yaşlılar) arasında Gagavuz Türkçesi, Rusça ve Romence kullanım oranları ile bu dillerin sosyal kimlik algısı ve iç grup gururu üzerindeki etkileri karşılaştırmalı nitel/nitel yöntemlerle incelenmelidir.

3. **Dini ve Etnik Kimlik Kesişimselliği (Intersectionality):** Ortodoks Hristiyanlık inancı ile Türk etnik kimliğinin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl uzlaştırıldığı, "Aşkenaz/Karay Türkleri" veya "Karamanlılar" gibi benzer senkretik/farklılaşmış gruplarla karşılaştırmalı sosyal psikolojik analizlere tabi tutulmalıdır.

4. **Sembolik Tehdit ve Dış Grup Algısı Araştırmaları:** Moldova geneli ile Özerk Bölge arasındaki siyasi/kültürel ilişkiler bağlamında, Gagavuz toplumu üyelerinin baskın dış gruplara (Romen/Moldovan veya Rus) yönelik algıladıkları gerçekçi ve sembolik tehdit türlerinin grup içi kenetlenme üzerindeki psikolojik etkileri araştırılmalıdır.

5. **Dijital Medya ve Kültürel Bellek Çalışmaları:** Yeni nesil Gagavuz gençlerinin dijital platformlarda (sosyal medya, çevrim içi edebiyat toplulukları) etno-kültürel semboller (bozkurt, geleneksel müzik, folklor) nasıl kullandıkları ve dijital alandaki kolektif kimlik inşası süreçleri incelenmelidir.

9. SONUÇ

Gagavuz Türkleri, büyük ölçüde Moldova Cumhuriyeti sınırları içerisindeki Gagavuz Yeri Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan ve Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine mensup olan özgün bir etnik Türk topluluğudur. Tarihsel süreç boyunca Slav, Romen ve Bulgar kültür havzalarında yaşamış olmalarına; Romenleştirme ile Ruslaştırma gibi yoğun asimilasyon politikalarına maruz kalmalarına rağmen etnik aidiyetlerini ve dillerini muhafaza etmeyi başarmışlardır. 11. yüzyılda Balkanlar'a göç eden Selçuklu, Kıpçak, Peçenek ve Oğuz boylarına dayandırılan etnik kökenleri; "Gök Oğuz", "Keykâvûs", "Hak Oğuz" ve "Gaga+Uz" gibi etimolojik teoriler etrafında tartışılmaktadır. Gagavuz Türkçesi, Türk dilinin Oğuz (Güneybatı) kolunda yer almakta ve Türkiye Türkçesi ile yüksek düzeyde yapısal ve söz varlığı yakınlığı sergilemektedir. Yazı diline geçişte sırasıyla Yunan, Kiril ve son olarak 1996 yılında Latin alfabesini benimseyen topluluk, sözlü halk edebiyatı ürünlerini (mani, türkü, masal) kuşaktan kuşağa aktararak dilsel sürekliliği sağlamıştır.

Topluluğun en dikkat çekici sosyo-kültürel özelliği, Ortodoks Hristiyan teolojisi ile Şamanizm ve İslamiyet unsurlarını bir arada barındıran senkretik (melez) inanç yapısıdır. Ortodoks olmalarına rağmen kurban kesme ritüelini sürdürmeleri, Tanrı kavramı için 'Allah' lafzını kullanmaları, manilerinde İslami terimlere yer vermeleri ve 'kurt' (Bozkurt) motifini "Canavar Yortusu" gibi pratiklerle canlı tutmaları bu melez yapının somut yansımalarıdır. Ayrıca mutfak kültürlerinde yer alan mamaliga, kaurma,

kıvrırma ve gözlemâ gibi lezzetler ile doğum, evlilik ve Hederlez (Hıdırellez) ritüelleri Anadolu Türk kültürüyle doğrudan örtüşmektedir.

Bu tarihsel ve sosyo-kültürel birikim, Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel & Turner, 1979) çerçevesinde değerlendirildiğinde; dışsal tehditler karşısında dil ve ritüeller aracılığıyla belirginleştirilen bir "iç grup sınırına" ve kolektif özsaygıya işaret etmektedir. Topluluğun 'biz' bilinci; evlilik/düğün geleneklerindeki toplumsal dayanışma pratikleri, bayraklarındaki mavi (Türklük), kırmızı (özgürlük) ve üç sarı yıldız (zamanın sürekliliği) sembolleri ile bozkurt başı tasvirleri üzerinden sürekli olarak yeniden üretilmektedir.

Gagavuzların özerklik mücadelesi ise Sosyal Kimlik Modeli çerçevesinde kolektif eylemin (Van Zomeren vd., 2008) yapısal koşullarını örneklemektedir. Süregelen asimilasyonist politikaların yarattığı "algılanan haksızlık", 1985 yılında Sovyetler Birliği'nde başlatılan Perestroyka reformlarıyla elverişli bir "siyasi fırsat yapısına" dönüşmüştür. Güçlenen "grup etkinliği algısı" ile hareket eden Gagavuzlar, bireysel hoşnutsuzluklarını örgütlü siyasi iradeye dönüştürerek 1994 yılında özerklik kazanmış ve 1996'da Latin alfabesine geçiş yapmıştır.

Sonuç olarak Gagavuz Türklerinde kimlik sürdürülebilirliği; dilsel direnç, dinî-kültürel senkretizm, görsel/sembolik pekiştirme ve siyasi özerklik mücadelesi olmak üzere çok katmanlı bir grup bağlılığı (*commitment*) üzerinde yükselmektedir. Etnik ve dilsel aidiyetin ısrarla korunması ile dinî farklılaşmanın eş zamanlı işlemesi, Gagavuz topluluğunu geniş Türk dünyası içerisinde özgün bir sosyo-psikolojik ve etno-kültürel vaka konumuna taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Baştürk, M. (2026). *Gagavuz Türkçesi ve edebiyatının tarihsel gelişimi*. Akçağ Yayınları.
- Baştürk, Ş. (2026). Gagavuz Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerlikler. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(51), 655–685.
- Ellemers, N., Kortekaas, P., & Ouwerkerk, J. W. (1999). Self-categorization, commitment to the group and group self-esteem as related but distinct aspects of social identity. *European Journal of Social Psychology*, 29(2-3), 371–389. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0992\(199903/05\)29:2/3<371::AID-EJSP932>3.0.CO;2-U](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0992(199903/05)29:2/3<371::AID-EJSP932>3.0.CO;2-U)
- Güleç, C., & Durlu Özkaya, F. (2022). Gagavuz Türklerinin etno-kültürel kimliği ve mutfak kültürü üzerine bir inceleme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10(2), 1–15. <https://doi.org/10.21325/jotags.2022.1002>
- Güleç, H., & Durlu Özkaya, F. (2022). Gagavuz mutfak kültürü. *Karadeniz Araştırmaları*, 19(74), 463–491.
- Güngör, H., & Argunşah, M. (1998). *Gagavuzlar*. Ötüken Neşriyat.

- Güngör, H., & Argunşah, M. (1998). *Gagavuz Türkleri: Tarih, dil, folklor ve halk edebiyatı*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kılıç, S. (2010). Sosyo-kültürel/sanatsal ve ikonografik bağlamda Gagavuz Türk kimliğinin göstergeleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World of Turks)*, 2(1), 295–311.
- Kuşoğlu, M. (2024). *Türk dünyasında semboller ve renkler: Gagavuz Yeri örneği*. Ötüken Neşriyat.
- Kuşoğlu, M. O. (2024). Gagavuz halk masalı "Oğlan hem Mari Kız". *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö14), 1311–1335. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1456178>
- Özkan, N. (2013). Ağız alanından yazı diline geçiş: Gagavuz Türkçesi örneği. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 85–94.
- Saatçi, M. (2025). *Karşılaştırmalı Türkoloji araştırmaları ve Oğuz grubu lehçeleri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Saatçi, Ö. (2025). [Makale Adı Belirtilmemiş]. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 240–256.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* içinde (ss. 33–47). Brooks/Cole.
- Van Zomeren, M., Postmes, T., & Spears, R. (2008). Toward an integrative Social Identity Model of Collective Action: A quantitative research synthesis of three socio-psychological perspectives. *Psychological Bulletin*, 134(4), 504–535. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.134.4.504>
- Yakıcı, A. (2016). Sözlü kültür ürünlerinin göç yoluyla aktarımı: Gagavuz manileri örneği. M. Şahingöz & A. Alp (Ed.), *Tarihten Günümüze Türk Dünyasında Göç* içinde (ss. 207–218). Türk Yurdu Yayınları.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları:

Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Destek ve Teşekkür Beyanı:	
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız
<i>The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:</i>	
Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.

Financial Support:

It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.

Statement of Support and**Acknowledgment:****Double-Blind Peer Review:**

External-independent